

Umjetničke ostavštine na cjedilu

dugoselo.info/hrvatska/umjetnicke-ostavstine-na-cjedilu

dugoselo.info [Vijesti](#) - [Hrvatska](#) [Kultura](#)

DugoSelo.INFO News Portal 20.11.2024.

Naši gradovi, od Zagreba i Rijeke do Splita, zatrpani su vrijednim umjetničkim ostavštinama, ali oni, čini se, ne znaju, ili ne žele ili ne mogu osmisliti adekvatan model njihove zaštite, zbrinjavanja i prezentacije

Naravno, situacija nije jednostavna. Problem je u novcu i pronalaženju primjerenog prostora, po mogućnosti u centru grada, a uz to, trebalo bi postaviti vrhunsko protupožarno i protuprovalno osiguranje, koje nije nimalo jeftino. Također bi trebalo riješiti održavanje tih galerija i muzeja, od plaćanja zaposlenika do režija, što bi financijski dodatno opteretilo cijelu priču. S druge strane, kod nekih umjetničkih ostavština, primjerice u slučaju **Ede Murtića**, **Dušana Džamonje** i **Jagode Buić**, nisu još rješena formalno-pravna pitanja, te se gradske administracije ne žele upuštati u rizik. Igraju na sigurno što je komotnije nego da se odvaže i same iniciraju, pomoću novca iz europskih fondova, recimo, gradnju Muzeja donacija.

Samo **Zagreb** ima u vlasništvu čak 29 umjetničkih donacija, od slika do stanova i kuća, koje broje više od 15 tisuća eksponata, a njima upravljaju muzeji u skladu sa svojim dotacijama i prostornim uvjetima. Taj model se u nekim slučajevima, kao recimo kod **donacije Richter** pokazao odličnim, jer je zahvaljujući **Muzeju za suvremenu umjetnost Richterova kuća na Vrhovcu** uvrštena u sustav muzeja i time je olakšana promocija te

zbirke. Međutim, to nije rješenje za one donacije koje nemaju vlastiti prostor. S obzirom da te zbirke imaju status zaštićenog kulturnog dobra, grad bi se o njima morao temeljitije brinuti, ali u praksi to često nije slučaj. Umjetničke donacije često pri raspodjeli gradskog novca ostaju na cjedilu. One se, kao i kultura općenito, ne smatraju prioritetom pa se te ostavštine, uključujući i donirane stanove i kuće, restauriraju premalo i presporo.

S vremena na vrijeme javljaju se hvalevrijedna ideje, poput one o kojoj se pričalo još prije dvadesetak godina, da se donirani stanovi i kuće, kao i ostavštine velikih hrvatskih umjetnika, renoviraju i zatim osmisli turistička kulturna ruta, na kojoj bi posjetitelji upoznali umjetnine naših eminentnih umjetnika. Ta šetnja hrvatskom umjetničkom baštinom trebala je započeti memorijalnim centrima **Miroslava i Bele Krleže na Gvozdu**, **Cate Dujšin-Ribar u Demetrovoj** i **Anke Gvozdanović u Visokoj**, nastaviti se posjetom bivšoj kući **Roberta Frangeša-Mihanovića** i **Joze Kljakovića na Rokovu perivoju**, a zatim usmjeriti prema stanovima **Viktora Kovačića u Masarykovo 21** i **Vjenceslava Richtera na Vrhovcu**, a završiti razgledavanjem ambijentalnih zbirki **Marte i Vilima Svečnjaka u Martićevoj** i **dr. Josipa Kovačića u Radićevoj ulici**. Toj kulturnoj ruti trebalo bi pridodati i razgledavanje ostavština **Dušana Džamonje** i **Ede Murtića**, naših eminentnih suvremenih umjetnika. Ta ruta pokazala bi turistima veliku vrijednost hrvatske umjetničke baštine, a možda i ukazala na to da je vizualna umjetnosti jedini naš međunarodno konkurentni proizvod. No, ta ideja do sada nije zaživjela u stvarnosti.

Također treba znati da su takve umjetničke donacije gradovima hrvatska specifičnost. Na Zapadu se o takvim se zbirkama uglavnom brinu mecene i privatne fondacije, a rezultati su impresivni. Kod nas model mecenatstva ne postoji, no ipak se svojedobno razmišljalo o sponzorima te o jačanju veze između gospodarstva i kulture, pa čak i o tome da bi svaka donacija trebala pronaći svog pokrovitelja. No sve takve ideje ostale su na razini prijedloga. Naše velike kompanije najviše novca ulažu u humanitarne svrhe, zdravstvo, sport i dječje programe, dok na odvajanje za kulturu najviše utječe (ne)afinitet direktora ili člana uprave te svijest o tome da kultura treba i može igrati veću ulogu u stvaranju korporacijskog identiteta. Takvu strategiju potvrđuju slučajevi **Adris grupe** koja je među prvima u Hrvatskoj prepoznala važnost povezivanja gospodarstva i kulture i uključila se u aktualni svjetski trend. Također i **THT**, koji je uložio još prije 20-ak godina, između ostaloga, u obnovu **zbirke Gvozdanović** 500 tisuća kuna. Danas je veći dio novca (gradskog, državnog i onog iz EU fondova) usmjeren u obnovu muzeja nakon potresa što je logični prioritet jer je šteta procijenjena na 11,6 milijardi eura. U taj vlak uskočili su i neke kompanije pa je tako **INA** donirala zagrebačkim kulturnim institucijama gotovo 2,5 milijuna kuna za obnovu. I traženje cjelovitog rješenja za zbrinjavanje donacija opet je palo u zaborav.

Treba se prisjetiti da se svojedobno govorilo i o samostalnom **Muzeju donacija** u kojem bi bile prezentirane velike umjetničke donacije koje nemaju vlastiti izložbeni prostor. Jedan od prijedloga odnosio se na preuređenje sjevernog krila ili nadogradnju **Muzeja Mimara**, ali i ta ideja je zamrla, kao i mnogo drugih prijedloga iz područja kulture. Istodobno, veličanstvena zgrada arhitekata **Ede Šena** i **Milovana Kovačevića** na Trgu žrtava fašizma, na atraktivnoj lokaciji u centru Zagreba, gdje je nekad bio studentski dom

Ivan Meštrović, čami prazna više od deset godina i propada sve više. Ta zgrada je i sama zaštićeni spomenik prijeratne graditeljske baštine, a danas je u vlasništvu **Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti**, koja još nije odlučila o njezinoj sudbini. Naime, vrli akademici premišljaju se oko toga hoće li tamo urediti hotel ili neki drugi lukrativniji biznis, a u isto vrijeme vrijedne umjetničke ostavštine vape za adekvatnim prostorom. Zar nije jedna od uloga Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti čuvanje umjetničke i kulturne baštine?

Možda nam kao smjernica u rješavanju problema umjetničkih donacija može poslužiti **Kuća legata** (donacija), koju je još 2004. godine osnovao **Grad Beograd**. Kuća legata nije nastala preko noći. Ona je plod višedesetljetne inicijative umjetnika, intelektualaca, stručnjaka i donatora da osnuju instituciju koja će zbrinjavati i prezentirati umjetničke donacije, od slika i skulptura do kuća, uz poštivanje pravne regulative i volje donatora. Smještena je u Knez Mihailovoj ulici broj 46, dakle, u strogom centru grada, u jednoj od prvih modernih beogradskih višekatnica, koja je izgrađena 1869. godine za beogradskog trgovca Veljka Savića. Njegov sin Lazar Savić ostavio je obiteljsku kuću Srpskoj akademiji nauka i umetnosti za razvoj srpske nauke i kulture. U instituciji se nalaze, osim galerijskog prostora u kojem su smještene donacije nekih od ponajboljih srpskih slikara i kipara, i biblioteka sa čitaonicom, konferencijska dvorana, dokumentarni centar te depo za čuvanje umjetničkih eksponata. Kuća legata se trenutačno brine za više od 10 umjetničkih ostavština, među ostalima i za ostavštinu **Petra Lumbarde**, jednog od najvažnijih srpskih i jugoslavenskih umjetnika. Tokom godina rada Kuća legata je postala sinonim za čuvara beogradske kulturne baštine.

Kako sada stvari stoje, čini se da je u ovo postpotresno vrijeme jedini izlaz za donacije u privatnoj inicijativi. Na to je upozoravao još prije petnaestak godina **dr. Josip Kovačić**, kolekcionar i vlasnik impozantne zbirke „**Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću**“, ustvrdivši da je svojedobno političar i poduzetnik **Mladen Vilfan** već osigurao milijun kuna, što je tada bila pozamašna svota, za adaptaciju njegovog stana u Radićevoj ulici gdje je htio smjestiti svoju zbirku. No tada su iskrsnuli neriješeni imovinsko-pravni problemi vezani uz vlasnike prostora u prizemlju i novac je iznenada preusmjeren u drugom smjeru. Primjer za uspješnu privatnu inicijativu je i **Kuća arhitekture Oto Reisinger** u Radićevoj ulici broj 44, koja je otvorena prvenstveno zahvaljujući velikom angažmanu, upornosti i ulaganju obitelji slavnog karikaturista, oca popularnih junaka Pere, Klare i Štefeka, koja je unatoč naizgled nesavladivim teškoćama i ekspresnim odbijenicama od strane grada uspjela prebroditi sve birokratske barikade. Također, očekuje se pozitivno rješavanje zahtjevne papirologije (rušenje derutnih objekata, usklađivanje s urbanističkim planovima itd), koja bi omogućila pomoću privatnog kapitala gradnju samoodrživog **Centra Dušana Džamonje** u sklopu Bloka 19 u dvorištu Ilice 53 u Zagrebu. Time bi se pridonijelo javnom dobru, a Zagreb bi od tog projekta itekako profitirao, jer bi obogatio turističku i kulturnu ponudu, koja nedostaje Zagrebu.

Iz današnje perspektive izgleda da ne postoje šanse da se u dogledno vrijeme cjelovito riješi problem donacija. No tu tvrdnju opovrgava slučaj **Mimara** koji je pokazao da je sve moguće kad postoji politička odluka, pa čak i izbaciti gimnaziju iz zgrade na

Rooseveltovom trgu i nju prenamijeniti u muzej. Dakle, sve je moguće, jedino treba osmisliti model, koji bi imao, uz atraktivnost i suvremenost, i potencijal samodrživosti. Možemo li iz svega zaključiti da su gradske administracije pomalo kulturocidne, ili blaže rečeno, da ih kultura ne zanima je se tu ne okreće velik novac i jer se ne razumije da bi **Zagreb**, kao i **Vrsar** i **Split**, mogli postati još atraktivnije turističke destinacije i time ojačati imidž tih gradova, a time i popraviti njihove budžete.

Napisala: Nina Ožegović

Iz serijala *Sjaj i bijeda umjetničkih donacija*:

- Zašto država ne voli svoje velike umjetnike, poput Murtića, Džamonje i Jagode Buić Wuttke?
- Bombastično najavljivan projekt Muzeja Dušana Džamonje u Vrsaru danas je tek puka tlapnja
- Arhiv Tošo Dabac izbačena iz prostora u kojem je slavni umjetnik imao atelier gotovo 80 godina
- Inicijativa o gradnji Muzeja Jagode Buić, jedne od najznačajnijih i najnagrađivanijih suvremenih hrvatskih umjetnica, pretvorila se u horor priču
- Ni država ni Grad Zagreb nisu pokazali inicijativu za realiziranje Muzeja Murtić
- Umjetničke ostavštine na cjedilu

Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Foto: Mario Kociper